

**Шапошніков А. О.**

*аспірант*

*кафедри політичних наук філософського факультету  
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

## **ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ТРАНСФОРМАЦІЇ КВАЗІДЕРЖАВИ В КОНТЕКСТІ ВІЙСЬКОВОГО КОНФЛІКТУ НА ТЕРИТОРІЇ СИРІЇ**

З весни 2011 року в Сирії триває наймасштабніша війна сучасності. За оцінкою Генерального секретаря ООН, станом на вересень 2017 року, внаслідок бойових дій загинуло понад 300 тисяч осіб [1]. Також декілька мільйонів людей стали біженцями чи внутрішньо переміщеними особами. Безпосередньо у війну залучена низка сусідніх держав-членів регіону (Ізраїль, Ірак, Іран, Ліван, Туреччина), а також кілька впливових гравців глобального масштабу (Велика Британія, Росія, США, Франція).

З огляду на складність та багатшаровість конфлікту, а також тісний зв'язок з війною в сусідньому Іраку, війна в Сирії має значну кількість назв, жодна з яких не є ані достатньо всеохоплюючою, ані абсолютно коректною. Найпопулярніші з них - «громадянська війна в Сирії», «війна в Сирії та Іраку», «війна проти «Ісламської держави». Втім, переважаюча частина світових ЗМІ та політиків продовжують використовувати назву «громадянська війна в Сирії», оскільки ці трагічні події починалися як протистояння між сирійським урядом на чолі з Б. Асадом та політичною й збройною опозицією до нього.

Проте, розглядаючи мапу бойових дій в Сирії, легко помітити, що цей конфлікт вирізняється надзвичайно великою кількістю акторів та протидіючих сторін. Перш за все, це спричинено тим, що центральний уряд, що контролює столицю країни, не має реальної влади над значною частиною своїх територій. 2/3 країни [4] контролюють різні військово-політичні утворення з різним статусом - «Хезболла», «Вільна сирійська армія», «Ісламська держава», адміністрація курдського регіону Рожави та низка дрібніших збройних угруповань. Принаймні кілька з них претендують на державний статус у майбутньому, що дозволяє назвати вищезазначені утворення як квазідержави.

Квазідержава - це політичне утворення, що позиціонує себе як державу, але насправді нею не є. Префікс «квазі-», що перекладається як «уявний» чи «фантомний», в цьому випадку означає, що вищезгадані суб'єкти політики не володіють низкою ознак держави. Розглядаючи основні квазідержави на території сучасної Сирії, перш за все, мова йде про такі ознаки, як повний контроль над заявленою територією, міжнародно-правове визнання, створення системи органів влади, законодавства тощо.

Війна у Сирії стала історичним тлом для низки різнонаправлених процесів, пов'язаних з квазідержавами. По-перше, це перетворення Сирійської держави (в особі уряду Б. Асада) на квазідержаву. По-друге, це поява та зміцнення на де-юре території Сирії низки нових квазідержав, перш за все «Ісламської держави», Рожави та політичних структур сирійської опозиції. Вищезгадані політичні процеси є втіленням розтягнутого у часі розпаду чи, навпаки, становлення державного організму. При цьому варто пам'ятати, що вони не є незворотними, і потребують постійного моніторингу та аналізу з усвідомленням того, що всесторонньо та неупереджено вони можуть бути вивчені лише по завершенню війни в Сирії.

Розглядаючи хроніку майже п'яти років сирійського конфлікту, можна виокремити такі етапи трансформації Сирійської держави в особі уряду Б. Асада на квазідержаву:

Етап 1. Часткова втрата внутрішньої легітимності (весна-літо 2011 року). В цей час у великих містах центральної та північної Сирії відбулися акції протесту з вимогами демократизації країни. Після репресивних дій з боку уряду по країні почали створюватися опозиційні збройні формування, що розгорнули боротьбу проти урядових військ та правоохоронних органів. Таким чином, армія та поліція втратили монополію на насильство, а разом з ними і контроль над частиною країни.

Етап 2. Початок часткової дипломатичної ізоляції (друга половина 2011 - перша половина 2012 років). В цей час кілька десятків країн світу, зокрема члени «Великої вісімки» (окрім Росії), а також монархії Перської затоки відкликали своїх послів із Дамаска, покладаючи на Б. Асада відповідальність на зростаюче насильство. Таким чином, сирійський уряд зіткнувся зі зростаючою дипломатичною ізоляцією.

Етап 3. Делегітимація в очах переважної частини міжнародної спільноти. (2013 рік). Цей етап пов'язаний зі звинуваченнями Сирійської арабської армії, що підконтрольна Б. Асаду, у застосуванні хімічної зброї, що були висунуті США та іншими країнами Заходу. Відповідно до резолюції РБ ООН № 2118 (2013) сирійський уряд був зобов'язаний передати усе хімічне озброєння (боєприпаси з отруйними газами) представникам Організації із заборони хімічної зброї [3]. В цей же час представники поміркованої сирійської опозиції починають сприйматися як рівноправна сторона для переговорів про майбутнє Сирії. Західні лідери регулярно заявляють: «Асад має піти (у відставку)». Приміром, таку заяву 16 червня 2013 року на спільній прес-конференції з прем'єр-міністром Туреччини зробив президент США [2].

Етап 4. Часткове відновлення внутрішньої та зовнішньої легітимності (осінь 2015 року - донині). На цьому етапі уряд Асада досяг певних успіхів. Зокрема, після вступу Росії у війну, СНА провела низку успішних наступальних операцій за підтримки російської армії, перш за все, взяття під контроль Алеппо. Значною мірою це пов'язано зі вступом Росії у війну восени 2015 року. Також навесні 2016 року в контрольованій Асадом частині Сирії відбулися парламентські вибори, де партія влади здобула переконливу перемогу.

Головною причиною перетворення Сирії на квазідержаву стала її функціональна неієздатність, оскільки уряду Б. Асада не вдалося зберегти монополію держави на насильство (допустивши при цьому появу озброєної опозиції та не змігши захистити цивільних); і водночас не пішов на політичні поступки та реформи, що задовольнили б вимоги учасників акцій протесту. Подальші події призвели до інтернаціоналізації конфлікту та ослабленні авторитету Сирійської держави та її керівництва.

Водночас слід визнати, що альтернативні політичні проекти, які претендують на повний чи частковий контроль над територією довоєнної Сирії, також не досягли значних успіхів в процесі державного будівництва, і залишаються квазідержавами, хоч і з різним політико-юридичним статусом. Якщо проти «Ісламської держави» створена міжнародна коаліція і ведеться війна на знищення, то керівництво Рожави та сирійської опозиції має всі шанси на входження до політичної еліти повоєнної Сирії.

#### Література

1. Организация Объединенных Наций. Совет Безопасности Предварительный отчет. Семьдесят первый год. 7774-е заседание. Среда, 21 сентября 2016 года, 9 ч. 30 г. Нью-Йорк. - [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/PRO/N 16/294/3 5/PDF/N 1629435.pdf?OpenElement>
2. Obama and Erdogan: Syria's Assad Must Go. - [Електронний ресурс]. Режим

доступу : <http://www.wsj.com/video/obama-and-erdogan-syria-assad-must-go/A714C6EE-C4BA-4FCF-B9BF-57567F1026B6.html>

3. Resolution 2118 (2013). Adopted by the Security Council at its 7038<sup>th</sup> meeting, on 27 September 2013. - [Электронный ресурс]. Режим доступа : <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N 13/489/23/PDF/N 1348923.pdf?OpenElement>

4. Who's who in the Syria conflict. - [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.al-monitor.com/pulse/afp/2017/01/syria-conflict-players.html>